

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงพื้นที่ (Community-based Research : CBR) จึงมีจุดเน้นที่กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Action Research : PAR) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุบนฐานวิถีวัฒนธรรมอีสานภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงสังคมผู้สูงอายุ โดยมีพื้นที่วิจัยอยู่ในพื้นที่อีสานตอนบนและอีสานตอนล่าง นักวิจัยที่เป็นอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้นำชุมชน ตัวแทนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแจนแลน และหน่วยงานในท้องถิ่น ร่วมกันขับเคลื่อนกระบวนการวิจัย มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตเนื้อหา

- 1) คุณภาพชีวิตด้านกาย การส่งเสริมเสริมสุขภาพทางกาย เช่น การออกกำลังกาย หรือ การเคลื่อนย้ายร่างกาย ด้วยวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวอีสาน หรือการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาสุขภาพ
- 2) คุณภาพชีวิตด้านใจ กิจกรรมที่ทำให้เกิดความสุขสบายใจ ความสงบสุข ผ่อนคลาย ได้แก่ กิจกรรมทางศาสนา จิตวิทยาผู้สูงอายุ
- 3) คุณภาพชีวิตด้านสังคม กิจกรรมที่สานสัมพันธ์ผู้สูงอายุให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- 4) คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ เป็นการส่งเสริมการสร้างงานและอาชีพที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุที่ได้จากภูมิปัญญาและบริบทชุมชนของสังคมอีสานในแต่ละท้องถิ่น

3.1.2 ขอบเขตพื้นที่

- 3.1.2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลแจนแลน อำเภอกุฉินาราย จังหวัดกาฬสินธุ์
- 3.1.2.2 องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์
- 3.1.2.3 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์
- 3.1.2.4 องค์การบริหารส่วนตำบลสร้างถ่อ อำเภอเชียงโน จังหวัดอุบลราชธานี
- 3.1.2.5 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไทย อำเภอเชียงโน จังหวัดอุบลราชธานี

3.1.2.6 องค์การบริหารส่วนส่วนตำบลโพธิ์ชัย อำเภอวาปี จังหวัดมหาสารคาม

3.1.3 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปอยู่ในเขตพื้นที่อีสาน ในพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี บุรีรัมย์ มหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์

3.1.4 ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ 1 ปี 1 มกราคม 2560 ถึง ธันวาคม 2560

3.2 กระบวนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อค้นหารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุบนฐานวิถีวัฒนธรรมอีสาน มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

3.2.1 การเตรียมทีมวิจัย ดำเนินการดังนี้

3.2.1.1 การสร้างความเข้าใจกับทีมวิจัยเนื่องจากเป็นชุดวิจัยจึงต้องทำความเข้าใจกับผู้รับผิดชอบโครงการย่อย เพื่อสร้างความเข้าใจและการกำหนดกรอบร่วมกันในภาพรวมเพื่อให้เห็นเป้าหมายเดียวกัน และแนวทางการทำงานของโครงการย่อยกับชุมชน ชุมชนและการประสานผู้เกี่ยวข้อง

3.2.1.2 สักเคราะห์งานวิจัยร่วมกันของทีมวิจัย ซึ่งในชุดวิจัยนี้มีงานวิจัยทั้งหมด 18 เรื่อง ซึ่งในสักเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มเนื้อหางานวิจัยตามกรอบคุณภาพชีวิต 4 ได้แก่ ด้านกาย ด้านใจ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ

3.2.1.3 การชี้แจงคู่มือการทำงาน ทั้งด้านระยะเวลา เงื่อนไข

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงบริบทและสถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยแบบสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมายการวิจัย

3.2.3 การประชุมติดตามผลการดำเนินงานของโครงการย่อยเพื่อสักเคราะห์ข้อมูลเชิงบริบท และการรายงานความก้าวหน้า รอบ 6 เดือน

3.2.4 สักเคราะห์ข้อมูลบริบทเพื่อกำหนดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุบนฐานวิถีวัฒนธรรมอีสาน

3.2.3 เครื่องมือการวิจัย

- 1) การจัดประชุมแลกเปลี่ยนและติดตามผลการดำเนินงานของโครงการย่อย
- 2) สัมภาษณ์เจาะข้อมูลบริบทและสถานการณ์ผู้สูงอายุ

3) สนทนากลุ่ม เกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยข้อมูลบริบทและสถานการณ์ผู้สูงอายุบนฐานวิถีวัฒนธรรมอีสาน

3.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.3.1 เก็บข้อมูลบริบทและสถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุภาคอีสานซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐาน

3.2.3.4 สังเคราะห์ข้อมูลจากโครงการย่อยในแต่ละประเด็นของคุณภาพชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรมอีสานอย่างไร และทำการสอบถามจากนักวิจัยผู้รับผิดชอบโครงการแต่ละโครงการ ซึ่งมีนักวิจัยทั้งสิ้น 12 คน

3.2.4 การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.4.1 ประชุมสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลในระดับทีม เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละประเด็น ได้แก่ สถานการณ์และปัญหาคุณภาพชีวิตด้านอาชีพ กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตหลังร่วมกระบวนการวิจัย ทีมงานจะต้องนำมาสรุปร่วมกันเพื่อตรวจสอบข้อมูลร่วมกัน ซึ่งจะมีทีมวิจัยที่เป็นชาวบ้านช่วยตรวจสอบและเติมเต็ม หากมีส่วนที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือไม่ชัดเจนในข้อมูลจะต้องมีการค้นหา สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อความถูกต้องสมบูรณ์

3.2.4.2 การประชุมเพื่อสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลกับผู้รับผิดชอบโครงการย่อย ผลสรุปที่ได้จากทีมวิจัยแล้วยังไม่เพียงพอจะต้องนำไปเสนอต่อชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนและหน่วยงานอื่นๆ เพื่อสะท้อนข้อมูลกลับไปยังทีมวิจัยในการดำเนินงานต่อไป

3.2.5 ขั้นตอนการปฏิบัติการ

3.2.5.1 การค้นหาเป้าหมายร่วมกันที่เป็นวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาพด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

3.2.5.2 การปฏิบัติการจัดทำแผนร่วมกัน เมื่อเข้าใจถึงนิยามความหมายร่วมกันแล้ว การจัดทำแผนการดำเนินงานร่วมกันและแบ่งงานกันของทีมวิจัย ซึ่งแผนงานจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชุมชนเพื่อให้ง่ายต่อการทำงานร่วมกัน

3.2.5.3 ปฏิบัติการตามแผนงานชุดโครงการ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ

3.2.6. การสรุปผลการศึกษาและจัดทำรายงานผลการศึกษา

3.2.6.1 ทีมวิจัยสรุปวิเคราะห์ผลการศึกษาเมื่อดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอนที่ทีมวิจัยจัดทำสรุปผลการศึกษาโดยภาพรวม

3.2.6.2 จัดเวทีนำเสนอผลการศึกษาต่อสาธารณะ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการความรู้ในชุมชนสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

3.2.6.3 การสรุปบทเรียนร่วมกัน เมื่อทำการวิจัยครบทุกกระบวนการแล้วจะทำการสรุปบทเรียนร่วมกันทั้งทีมนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการและนักวิจัยชาวบ้าน ร่วมกันถอดบทเรียนที่ได้จากการร่วมทำ ซึ่งมีกรอบในการวิเคราะห์ในประเด็นบทเรียนของทีมนักวิจัย บทเรียนของชุมชน บทเรียนจากการดำเนินงาน และบทเรียนจากผลการวิจัย

ผลการดำเนินงาน

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ประชุมชี้แจงทีมนักวิจัยเพื่อกำหนดกรอบและทิศทาง การดำเนินและเป้าหมายการวิจัยร่วมกัน
3. วิเคราะห์โครงการวิจัย 18 โครงการเพื่อจัดเข้าประเด็นคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกาย ด้านใจ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ
4. การติดตามข้อมูลเชิงบริบทและสถานการณ์ผู้สูงอายุ
5. การติดตามเพื่อการจัดทำรายงานความก้าวหน้า รอบ 6 เดือน

ตารางเปรียบเทียบแผนงานกับผลการดำเนินการวิจัย

รายการกิจกรรม	ผลการดำเนินงาน
การศึกษาเอกสารและทบทวนวรรณกรรม	ดำเนินการแล้ว
ประชุมทีมนักวิจัยเพื่อกำหนดกรอบและเป้าหมายเดียวกัน	ดำเนินการแล้ว
สังเคราะห์โครงการย่อยเพื่อหาความสอดคล้องกับประเด็นคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 4 ด้าน	ดำเนินการแล้ว
การประชุมติดตามการศึกษาระดับบริบทและสถานการณ์ผู้สูงอายุ	ดำเนินการแล้ว
ประชุมติดตามผลเพื่อรายงานความก้าวหน้ารอบ 6 เดือน	ดำเนินการแล้ว
สังเคราะห์ผลการวิจัยของโครงการย่อย	อยู่ระหว่างดำเนินการ
การสรุปบทเรียน	ยังไม่ดำเนินการ
ประเมินคุณภาพชีวิต	ยังไม่ได้ดำเนินการ
การคืนข้อมูลสู่ชุมชน	ยังไม่ได้ดำเนินการ
จัดทำรายงานผลการวิจัยและจัดทำเล่ม	จัดทำรายงานความก้าวหน้า (6 เดือน)

